

Asia: VN/14348/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne asiakasmaksuasetuksen muutoksista

Kynnys ry lausuu asiassa erityisesti vammaisten henkilöiden näkökulmasta. Vastustamme esitystä terveydenhuollon asiakasmaksujen korottamisesta.

Esitetyt korotukset perustuvat hallitusohjelmaan, jonka mukaan toteutetaan erikoissairaanhoidoa painottaen asiakasmaksujen maltillinen korottaminen mahdollisimman oikeudenmukaisesti lisäämättä eriarvoisuutta sekä siten, etteivät maksut muodostu esteeksi palveluiden saamiselle. Luonnoksessa esitettyjä korotuksia ei voi mitenkään pitää maltillisina vaan ennemminkin kohtuuttomina. Ne myös lisääisivät eriarvoisuutta, sillä vaikutukset osuvat eniten yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleviin, kuten vammaisiin henkilöihin. Toteutuessaan esitys heikentäisi heikommassa asemassa olevien mahdollisuutta päästä terveydenhuollon palvelujen piiriin. Kynnys muistuttaa, että terveydenhuolto on perusoikeus, ei etuoikeus, ja kaikkien kansalaisten tulee voida saada tarvitsemaansa hoitoa taloudellisesta tilanteesta riippumatta.

Vammaisuus on pitkäaikaista ja usein jopa koko elämän ajan kestävä tila ja vammaisuudesta/pitkäaikaissairaudesta johtuen vammaiset henkilöt joutuvat usein käyttämään terveydenhuollon palveluita muita kansalaisia enemmän. Vammaisen henkilön mahdollisuudet saada itselleen kohtuullinen elintaso on selvästi heikompi kuin kansalaisilla yleensä. Tutkimusten mukaan vammaisista suuri osa elää köyhyysrajan alapuolella. Tätä taustaa vasten asiakasmaksujen merkitys vammaisten henkilöiden elämään ja mahdollisuuteen osallistua yhteiskuntaan on huomattava. Korotetut asiakasmaksut voisivat estää heitä saamasta tarvitsemiaan terveyspalveluja. Tämä johtaisi terveyden ja elämänlaadun heikkenemiseen sekä pitkällä aikavälillä jopa suurempiin terveydenhuoltokustannuksiin.

Positiivista on, että korotukset eivät koskisi käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä palvelusta perittävää maksua eivätkä tulojen ja perhesuhteiden mukaan määräytyviä asiakasmaksuja tai asiakasmaksujen maksukattoa. Kynnys huomauttaa kuitenkin, että terveydenhuollon maksukattoa kohotettiin jo tämän vuoden alusta huomattavan paljon (692 eurosta 762 euroon) yhdessä asiakasmaksujen 10 % indeksikorotuksen kanssa.

Suomessa eri maksukattojen (asiakasmaksukatto, lääkekatto, matkakatto) yhteenlaskettu suuruus (1688,94 euroa v. 2024) on huomattavan korkea suhteessa takuueläkkeeseen. Asiakasmaksulain mukaan asiakkaan on itse seurattava asiakasmaksukattonsa ylittymistä. Vastuu maksukaton seurannasta pitäisi olla viranomaisilla ja asiakasmaksulakia tulisi tältä osin muuttaa.

Perustelumuistiolounnoksessa todetaan, että korotukset kohdistuisivat enemmän vammaistukea saaviin (69 %) kuin muihin (54 %). Viittaus vammaistukeen on epämääräinen, sillä suuri osa vammaisista henkilöistä saa eläkkeensaajan hoitotukea. Mikäli esityksen mukaiset asiakasmaksujen korotukset toteutetaan (yhdessä muiden vammaisten henkilöiden kustannuksia kasvattavien säästötoimien kanssa) Kynnys ry vaatii, että vammaistuen ja eläkkeensaajan hoitotuen tasoa tulee korottaa.

Esityksen yhteydessä ei ole tehty vammaisvaikutusten sekä perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Maksujen korotukset yhdessä muiden hallituksen säästökohteiden sekä leikkausten kanssa tulisi perustua vähintään taloudellisten yhteisvaikutusten arviointiin. Kuitenkaan kokonaisarviointeja ei ole joko tehty tai niiden tulosten suhteen ollaan välinpitämättömiä, sillä huomattava osa säästöistä ja leikkauksista kohdistuu samoihin ihmisryhmiin. Vaikutukset kumuloituvat, jolloin heikossa asemassa olevien ihmisryhmien kohdalla seuraukset ovat dramaattisia.

YK:n vammaissopimuksen artiklan 28 mukaan sopimuspuolten tulee varmistaa vammaisten henkilöiden oikeus riittävään omaan ja perheidensä elintasoon sekä muun ohessa elinolojen jatkuvaan parantamiseen. Saman artiklan alakohdan 2. c) mukaan, sopimuspuolten tulee varmistaa vähävaraisille vammaisille henkilöille ja heidän perheilleen valtion taloudellinen tuki vammasta aiheutuviin kuluihin ja hoitoon.

Perustelumuistiolounnoksessa viitataan siihen, että asiakasmaksulain mukaan hyvinvointialue voi päättää, että myös tasasuuruisia terveydenhuollon maksuja voidaan alentaa tai jättää perimättä. Mikäli hyvinvointialue näin päättäisi tehdä, olisi maksun alentamisen ja perimättä jättämisen oltava ensisijaista toimeentulotukeen nähden. Säännöksen soveltaminen on hyvinvointialueille harkinnanvaraista. Sitä ei ole tähänkään asti käytännössä sovellettu, ja kun todellista velvoitetta tai kannustinta soveltamiseen ei edelleenkään ole, niin hallituksen esittämä ”kannustus” ei tule tilannetta muuttamaan. Velvoite maksujen huojentamiseen tai perimättä jättämiseen tulisi säätää laissa. Lisäksi huojentamiskäytäntöjen yhtenäistämiseksi tarvittaisiin valtakunnallista ohjeistusta.

Lausuntonne todistuksista ja lausunnoista perittävistä asiakasmaksuista.

Huom! tämä kysymys on osoitettu ensisijaisesti hyvinvointialueille. Todistuksista ja lausunnoista perittävien asiakasmaksujen jatkovalmistelua varten hyvinvointialueita pyydetään tuottamaan valmistelun tueksi tietoa hyvinvointialueen antamien todistusten ja lausuntojen määristä sekä niistä saatavista asiakasmaksutuloista. Samalla mahdollisuuksien mukaan pyydämme tietoa alla olevasti eriteltynä:

- Lääkärilausunnot ajokorttia varten
- Lääkärilausunnot aselupaa varten
- Muut säädöspohjaiset lausunnot ja todistukset (jos tieto jo koottuna)
- Muut (ei-säädöspohjaiset) todistukset (jos tieto jo koottuna).

Lisäksi hyvinvointialueita pyydetään arvioimaan todistuksista ja lausunnoista perittävän asiakasmaksun nykyisen enimmäismäärän suhdetta todistusten/lausuntojen tuottamisen kustannuksiin (maksujen kustannusvastaavuus).

Tietoa tarvitaan, jotta todistuksista ja lausunnoista perittävän maksun enimmäismäärään valmisteltavan korotuksen vaikutukset hyvinvointialueen rahoitukseen voidaan arvioida hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla.

Välimaa Mikael
Kynnys ry